

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมปัจจุบันเชื่อมั่นว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือที่จะก่อให้เกิดความเสมอภาคทางเพศ และเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับผู้หญิง การศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ทั้งเพศหญิงและเพศชาย เพื่อให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศ การศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญของตนเองและประเทศชาติ กล่าวคือเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างต่อเนื่องมั่นคง สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ไม่หยุดนิ่ง การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญต่อจากครอบครัวในการอบรมขัดเกลาทางสังคมแก่คนในสังคม โดยทำหน้าที่ถ่ายทอดค่านิยมทางวัฒนธรรมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง การศึกษามีความสัมพันธ์โดยตรงกับการดำรงชีวิต นำมาซึ่งอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองของบุคคล เพราะการศึกษามีส่วนสำคัญในการสร้างโอกาส สร้างรายได้ ทำให้ได้รับการจ้างงาน ส่งผลถึงสุขภาพอนามัยทั้งทางกายและทางใจ รวมทั้งคุณภาพชีวิตของคนในครอบครัวอีกด้วย (วรรณภา โพธิ์น้อย, 2545, น. 43) ดังคำกล่าวที่ว่า “ถ้าคุณให้การศึกษแก่ผู้ชายเท่ากับคุณให้การศึกษแก่คนเพียงคนเดียว แต่ถ้าคุณให้การศึกษแก่ผู้หญิงก็เหมือนกับคุณให้การศึกษากับทุกคนในครอบครัว” (United Nations, 1991, p. 27)

ผู้หญิงในสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังคงมีบทบาทเป็นรองจากผู้ชาย ซึ่งเป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดูและบ่มเพาะนิสัยจากบุคคลในครอบครัวที่เลี้ยงดูเด็กหญิงและเด็กชายแตกต่างกันตามความเชื่อและวัฒนธรรมของแต่ละสังคม ทำให้ผู้หญิงขาดโอกาสในการเรียนรู้และไม่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างที่ควรจะเป็น ความเป็นผู้หญิงและผู้ชายไม่ควรถูกนำมาอ้างในการจำกัดโอกาสเพื่อพัฒนาตนเองของบุคคลในสังคม ความไม่เสมอภาคทางเพศเป็นรากเหง้าที่ควรได้รับการแก้ไขเพราะก่อให้เกิดความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายหญิง การกำหนดบทบาทชายหญิงที่สังคมกำหนดขึ้นในอดีตส่งผลต่อการสร้างตัวตนของบุคคลในสังคมและส่งผลทำให้เพศชายมีคุณค่า มีสิทธิ มีอำนาจเหนือเพศหญิงและเป็นเพศที่ครอบงำสังคมโดยรวมอย่างที่เรียกว่าระบบชายเป็นใหญ่ การครอบงำนี้ส่งผลกระทบต่อผู้หญิง ไม่เว้นแต่ในเรื่องการศึกษา โดยทั่วไปผู้หญิงได้รับโอกาสทางการศึกษาน้อยกว่าผู้ชาย การรับรู้ของพ่อแม่และทัศนคติทาง

สังคมเกี่ยวข้องกับการศึกษาของผู้หญิงสร้างเงื่อนไขที่ขัดขวางผู้หญิงที่จะได้รับประโยชน์จากโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะครอบครัวที่ยากจน เด็กผู้หญิงเป็นแรงงานสำคัญที่มีค่าต่อครอบครัวและหากครอบครัวมีทุนทรัพย์ที่จำกัด ผู้ชายมักจะได้รับโอกาสในการศึกษามากกว่าผู้หญิง เพราะพ่อแม่โดยทั่วไปมักจะมีมติความเชื่อว่าผู้ชายมีโอกาสในการทำงานได้มากกว่าผู้หญิงและยังได้รับค่าตอบแทนสูงกว่าอีกด้วย (วรรณภา โพธิ์น้อย, 2545, น. 44) ในบางครอบครัวนอกจากลูกสาวจะถูกให้ออกจากโรงเรียนแล้วยังต้องช่วยทำงานหาเงินเพื่อส่งพี่ส่งน้องที่เป็นผู้ชายให้ได้เรียนต่อในระดับสูงขึ้น เพราะเห็นว่าผู้ชายเป็นผู้สืบสกุลและจะต้องเป็นผู้นำครอบครัวต่อไปในอนาคต ส่วนผู้หญิงไม่ต้องเรียนมากเมื่อแต่งงานแล้วก็ต้องหยุดเรียนทำงานบ้าน ทำหน้าที่เป็นภรรยาและเป็นแม่ เลี้ยงดูลูกอยู่กับบ้าน ซึ่งเป็นบทบาทดั้งเดิมที่สังคมกำหนดมาตั้งแต่อดีต การที่ผู้หญิงมีโอกาสในการเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานน้อยกว่าผู้ชาย จะส่งผลโดยตรงต่อรายได้และความก้าวหน้าในการทำงานเพราะความรู้ความสามารถ ความเฉลียวฉลาดของบุคคลขึ้นอยู่กับการศึกษาอบรม ไม่เกี่ยวกับการที่เขาคือผู้ชายหรือผู้หญิง (วิมลศิริ ชำนาญเวช, 2545, น. 176) ผู้หญิงที่ต้องออกมาหางานทำเพื่อหารายได้ช่วยครอบครัวเหล่านี้ เมื่อต้องการหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น มักจะเลือกศึกษาต่อในระบบการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งจัดขึ้นสำหรับผู้ใหญ่คือผู้มีอายุ 15 ปีขึ้นไป

ในสังคมปัจจุบันหากผู้หญิงไม่รู้หนังสือหรือไม่ได้รับการศึกษาจะทำให้ผู้หญิงมีชีวิตที่ด้อยกว่าผู้ชายทั้งในบ้านและนอกบ้าน ไม่ได้รับประโยชน์จากสื่อ ข่าวสาร สังคม ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี มีผลให้ผู้หญิงอยู่ในวังวนของความยากจน ไม่สามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ สิ้นหวังไร้คุณค่า ไม่มีอำนาจต่อรอง (United Nations, 1991, p. 28) รวมถึงการมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย การศึกษาช่วยให้ผู้หญิงเปิดโอกาสให้ตนเองสามารถเอาชนะความมีอคติทางสังคม เปลี่ยนแปลงสถานภาพและอัตลักษณ์ของตน ทำให้ผู้หญิงมีทางเลือกในชีวิตมากขึ้น สามารถเข้าสู่พื้นที่สาธารณะมีส่วนร่วมในชุมชนได้อย่างภาคภูมิใจ และอีกประการหนึ่งการศึกษาเป็นอาวุธสำคัญในการต่อสู้กับความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับบทบาทชายหญิง (sexual stereotyping) รวมทั้งความไม่เป็นธรรมของสังคมในเรื่องการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง (sexual discrimination attitude) ผู้หญิงที่ไม่มีการศึกษาหรือได้รับการศึกษาน้อย ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรและบริการต่าง ๆ เช่น สินเชื่อที่ดิน มรดก ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว เด็กและผู้หญิงยังคงเป็นเหยื่อของความรุนแรง ถูกกระทำซ้ำแล้วซ้ำอีก ทั้งที่กระทำต่อตนเองและถูกกระทำโดยผู้อื่น เช่น สามีหรือบุคคลใกล้ชิด นอกจากนี้ปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงต่อตนเอง มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มผู้หญิงซึ่งมีผลมาจากความเครียดต่าง ๆ การขาดทักษะขาดความรู้ในการจัดการกับปัญหา ตลอดจนขาดโอกาสและไม่สามารถในการเข้าถึงแหล่งความช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้นเมื่อเกิดปัญหาวิกฤตขึ้น ทำให้เกิดการตัดสินใจที่ผิดพลาด เช่นการทำแท้งตามสถานทำแท้งเถื่อน การทำร้ายตนเอง นอกจากนี้ความรุนแรงต่อตนเองยังส่งผลมาถึงระดับครอบครัว เมื่อหาทางออกไม่ได้ เกิดความคับข้องใจอาจจะบายออกด้วยการทำร้ายลูกหลานทั้งทางใจ ด้วยการด่าทอและขบไล่ หรือทางกายคือกักขัง ทบตี กำจัด นำไปทิ้งซึ่งอาจเกิดอันตรายถึงขั้นเสียชีวิตได้

ปัญหาของผู้หญิงที่เกิดจากการขาดโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องคือทำให้ผู้หญิงเข้าสู่ตลาดแรงงานเร็วกว่าผู้ชายและเพิ่มมากขึ้น กลายเป็นแรงงานที่หาได้ง่าย ไร้ฝีมือหรือเป็นแรงงานนอกระบบ จึงมักถูกเอาเปรียบเรื่องค่าจ้าง ถูกเลือกปฏิบัติและไม่ได้รับความเป็นธรรมในด้านสวัสดิการ นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในการเลือกประกอบอาชีพ อาชีพบางประเภทสงวนไว้ให้แกผู้ชาย หรืองานบางประเภทมักไม่มีผู้หญิงอยู่ในหน่วยงาน การรู้หนังสือของผู้หญิงต่ำกว่าชายทำให้ผู้หญิงเสียเปรียบเพราะมีผลต่อเนื่องไปถึงโอกาสที่จะได้งานดีตลอดจนการฝึกอบรมเพิ่มความรู้และทักษะอันจะมีผลต่อรายได้และความก้าวหน้าของแรงงานหญิงด้วย **การด้อยการศึกษาเป็นอุปสรรคสำคัญในการดำรงชีพและพัฒนาตนเอง ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างยากลำบากขาดโอกาสในการเข้าถึงแหล่งความรู้และทรัพยากรต่าง ๆ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต** นอกจากนี้การที่ผู้หญิงหรือเด็กเหล่านี้ต้องออกจากโรงเรียนกลางคันและไม่ได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้หญิงจำนวนไม่น้อยเข้าสู่ธุรกิจทางเพศ บางคนต้องทำอาชีพนี้ด้วยความจำเป็นทางเศรษฐกิจ การแข่งขันด้านวัตถุ บางคนถูกล่อลวงมาเนื่องจากได้รับการศึกษาน้อยจึงรู้มีเท่าทันเล่ห์เหลี่ยม ทำให้ง่ายต่อการถูกลอก และมีจำนวนไม่น้อยที่ถูกผู้ปกครอง ญาติหรือผู้ใหญ่บีบบังคับให้ขายบริการทางเพศ เนื่องมาจากค่านิยมการทดแทนบุญคุณ การล่มสลายของสถาบันครอบครัว และการด้อยการศึกษาของผู้ปกครอง ดังนั้น การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถสกัดกั้นการเข้าสู่ธุรกิจทางเพศของผู้หญิงได้ เพราะสามารถทำงานพร้อมกับการเรียนหนังสือหรือฝึกอาชีพไปด้วย

โอกาสทางการศึกษาในปัจจุบันได้เปิดกว้างขึ้น เพราะนอกจากการศึกษาในระบบโรงเรียนแล้วยังมีการศึกษานอกระบบโรงเรียนซึ่งเป็นอีกหนึ่งทางเลือก โดยมุ่งจัดการศึกษาให้กับประชาชนทั่วไปและผู้ด้อยโอกาสที่ไม่สามารถเรียนต่อเนื่องในภาคปกติให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อ่านออกเขียนได้รวมทั้งการจัดการศึกษาสายสามัญและสายอาชีพในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อยกระดับการศึกษาและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับกลุ่มเป้าหมาย กรมการศึกษานอกโรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐ ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายที่ขาดโอกาส ให้มีความทัดเทียมกันทางการศึกษาและมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาคือต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี

ความสุข มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง แนวการจัดการศึกษาต้องจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันไม่ว่าผู้หญิงหรือผู้ชายในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่มีการเก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส ต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ

แม้ว่าในปัจจุบันโอกาสทางการศึกษาและการเข้ารับการศึกษาของผู้หญิงจะเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต แต่ยังไม่อยู่ในระดับเสมอภาคกับผู้ชาย อัตราการไม่รู้หนังสือของผู้หญิงอายุ 40 ปีขึ้นไปสูงกว่าผู้ชายซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคทางการศึกษาในอดีตที่ส่งผลถึงช่องว่างระหว่างการรู้หนังสือของชายและหญิงในบางกลุ่มอายุในปัจจุบัน (วรรณภา โพร้น้อย, 2545, น. 51) การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมไทยส่งผลให้สตรีเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในทุกภาคส่วนเพิ่มมากขึ้นกว่าในอดีต นับตั้งแต่ในระดับครัวเรือน ด้วยสภาพเศรษฐกิจปัจจุบันทำให้สตรีมีบทบาทในการหารายได้เพิ่มให้กับครอบครัว โดยวิธีการต่าง ๆ นับตั้งแต่การทำงานที่บ้านมีกิจการของตนเอง รับงานมาทำที่บ้าน หรือออกไปทำงานนอกบ้าน และที่สำคัญคือปัจจุบันอัตราที่สตรีเป็นหัวหน้าครอบครัวเพิ่มสูงขึ้น ดูได้จากปี 2544 มีอัตราร้อยละ 25.7 และในปี 2548 สตรีเป็นหัวหน้าครอบครัวถึง ร้อยละ 28.3 (แผนพัฒนาสตรี, 2548) นอกจากนี้ในปัจจุบันสตรีมีบทบาททางสังคมมากขึ้น โดยเฉพาะการเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา ดังที่ ไสว พรหมณี (2529, น. 17) ให้ความเห็นว่า กิจกรรมการพัฒนาที่ประสบผลสำเร็จและดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องมักจะมีสตรีเข้าร่วมเป็นแกนนำหรือสนับสนุนอยู่เบื้องหลังด้วยเสมอ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของสตรีจึงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสรรค์และพัฒนาประเทศ สังคมและเศรษฐกิจ ให้มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในปัจจุบันปัญหาการไม่รู้หนังสือของผู้หญิงและช่องว่างทางการศึกษาระหว่างชายและหญิงในบางสาขายังคงเป็นปัญหาสำคัญในหลาย ๆ ภูมิภาคในโลก รวมทั้งประเทศไทย อัตราการเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาในบางสาขามีอัตราการเข้าเรียนของผู้หญิงต่ำกว่าผู้ชายเสมอภาคทางการศึกษาระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ค่านิยม เป็นอุปสรรคต่อการเข้ารับการศึกษาของผู้หญิง

ในขณะที่สตรีมีบทบาทมากขึ้นแต่คุณภาพชีวิตของสตรีในสังคมไทยกลุ่มหนึ่งมิได้รับการยกระดับขึ้นไปด้วย อาจมีสาเหตุจากความไม่เสมอภาค จึงทำให้สตรีไม่ได้รับโอกาสในการศึกษาในระบบอย่างต่อเนื่อง แม้สตรีไทยในปัจจุบันมีความทันสมัยหลายอย่าง แต่โดยรวม

แล้วความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างหญิงชายยังไม่เท่าเทียมกัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนของสตรีเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในมุมมองความไม่เสมอภาคทางเพศ เพื่อ หาเหตุผลที่ทำให้สตรีไม่สามารถศึกษาต่อในภาคปกติได้ มาจากความไม่เสมอภาคทางเพศใช่ หรือไม่ในสังคมปัจจุบัน พร้อมทั้งความคาดหวังในด้านคุณภาพชีวิตของสตรีที่เข้าเรียนในระบบ การศึกษานอกโรงเรียน เพราะการศึกษาเป็นเรื่องสำคัญ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่จะกำหนดคุณภาพ ชีวิตของคน มีอิทธิพลต่อการดำรงชีพทั้งในปัจจุบันและในอนาคตของสตรีแต่ละคนทุก ๆ ด้าน เช่น ในเรื่องความมั่นใจในตนเอง การประกอบอาชีพ รายได้ ความไว้วางใจ ศักดิ์ศรี มีจุดยืนเป็นของ ตัวเอง ซึ่งนอกจากความรู้ความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางสังคมและการเมือง แล้ว ยังสามารถบรรลุเป้าหมายในชีวิตอย่างมีศักยภาพ สำหรับผู้หญิงที่มีการศึกษาไม่เพียงเป็น ประโยชน์ต่อตนเองในฐานะที่เป็นบุคคลคนหนึ่งเท่านั้นแต่เป็นการยกสถานะภาพของสตรีโดยรวม อีกด้วย เพราะการพัฒนาของสตรีคือการพัฒนาของประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้สตรีลาออกจากการศึกษาในระบบโรงเรียน
2. เพื่อศึกษาเหตุผลของสตรีในการตัดสินใจเข้าเรียนในระบบการศึกษานอกโรงเรียน
3. เพื่อศึกษาความคาดหวังในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรีหลังจากสำเร็จ การศึกษานอกโรงเรียน

คำถามการวิจัย

ความไม่เสมอภาคทางเพศเป็นปัจจัยที่ทำให้สตรีไม่สามารถเรียนต่อในระบบ โรงเรียนภาคปกติ และความคาดหวังของสตรีที่มีต่อคุณภาพชีวิตดีขึ้นเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ เข้าเรียนในระบบการศึกษานอกโรงเรียน

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณีสตรีที่ศึกษาการศึกษาระดับพื้นฐานในระบบ การศึกษานอกโรงเรียนที่ศูนย์การเรียนชุมชนในเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 8 คน ซึ่งมี ขอบเขตเนื้อหาการวิจัยเกี่ยวกับความไม่เสมอภาคทางเพศเป็นสาเหตุที่ทำให้สตรีไม่สามารถเรียน

ต่อได้ในภาคปกติ เหตุผลในการตัดสินใจเข้าเรียนในระบบการศึกษานอกโรงเรียนและคุณภาพชีวิตที่คาดหวังของสตรีหลังจากเข้าศึกษานอกระบบโรงเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ความเสมอภาคทางเพศ (Gender Equality) หมายถึง ความเท่าเทียมกันของผู้หญิงและผู้ชายในทุกบริบทโดยไม่มีข้อจำกัดใดๆ การยอมรับและเห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย การมีสถานภาพที่เท่าเทียมกันของผู้หญิงและชายทำให้เกิดความสมดุลในเชิงอำนาจในสังคม ทำให้ไม่มีการได้เปรียบเสียเปรียบ และไม่เกิดช่องว่างระหว่างบุคคลในสังคม

2. ความไม่เสมอภาคทางเพศ (Gender Inequality) หมายถึง ความไม่เท่าเทียมกันของผู้หญิงและผู้ชาย การไม่ยอมรับและไม่เห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างเพศ ทำให้เกิดความไม่สมดุลในเชิงอำนาจในสังคม มีการได้เปรียบเสียเปรียบ และเกิดช่องว่างระหว่างบุคคลในสังคม

3. คุณภาพชีวิต (Quality of Life) หมายถึง การที่บุคคลสามารถดำรงชีพและดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข มีความพร้อมที่จะเข้าถึงแหล่งทรัพยากรและข้อมูลต่างๆ สามารถพัฒนาตนเองในด้านสติปัญญาร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

4. การศึกษาในระบบ (Formal Education) เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

5. การศึกษานอกโรงเรียน (Non – Formal Education) หมายถึง การศึกษาที่จัดให้แก่ประชาชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาภาคปกติเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาและส่งเสริมให้บุคคลที่พลาดโอกาสทางการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อนำความรู้ไปปรับปรุงคุณภาพชีวิต เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมายรูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละกลุ่ม

6. สตรีที่เรียนการศึกษานอกโรงเรียนหมายถึง สตรีที่ศึกษาในศูนย์การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย และสตรีที่เข้ารับการอบรมประเภทต่างๆ เพื่อเพิ่ม

ความรู้ ทักษะและประสบการณ์ที่สามารถนำมาใช้ปรับปรุงพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีพื้นฐานการดำรงชีวิตที่ดี สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงประเด็นความเสมอภาคทางเพศในเรื่องโอกาสทางการศึกษา
2. ได้ทราบถึงความคาดหวังในเรื่องคุณภาพชีวิตของสตรีหลังจากเข้าศึกษาในระบบการศึกษานอกโรงเรียนและการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตสตรีในอนาคต
3. เป็นแนวทางในการเปลี่ยนทัศนคติของสังคมต่อผู้หญิงในเรื่องความเสมอภาคทางเพศ